

انقلاب اسلامی ایران

مؤلف دکتر غلامرضا عراقی

(عضو هیأت علمی دانشگاه)

عنوان: انقلاب اسلامی

مؤلف: غلامرضا عراقی

ناشر: انتشارات رادمند

مجری: مؤسسه آموزشی فرهنگی و هنری الست کیش

مدیر اجرایی: محمد رضا رادمند

طراحی جلد: علی کیان مهر

شابک: ۳-۰۰-۹۳۳۸۶-۶۰۰-۹۷۸

شمارگان: ۳۰۰۰

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۴

قیمت: ۵۰۰۰۰ ریال

سرشناسنامه عراقی، غلامرضا، ۱۳۳۳

عنوان و پدیدآور: انقلاب اسلامی ایران / مؤلف غلامرضا عراقی.

مشخصات نشر: تهران، رادمند، ۱۳۹۲

مشخصات ظاهری: ۱۳۶ ص.

شابک: ۳-۰۰-۹۳۳۸۶-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: چاپ قبلی: ثامن الحجج، ۱۳۸۶.

یادداشت: کتابنامه

موضوع: جنبشهای اسلامی -- ایران -- تاریخ

موضوع: ایران -- تاریخ -- انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ -- علل.

موضوع: ایران -- تاریخ -- انقلاب مشروطه، ۱۳۲۴-۱۳۲۷ ق.

رده بندی کنگره: ۱۳۹۲ ۸ الف ۴/ع ۱۵۵۱ DSR

رده بندی دیویی: ۹۵۵/۰۸۳

شماره کتابخانه ملی: ۳۹۰۴۷۹۱

مقدمه.....	۱۱
۱) فراگیری مطالب جدید.....	۱۲
۲) ایجاد ارتباط میان حوادث و رسیدن به یک تحلیل کلی.....	۱۲
۳) تعمیم.....	۱۲
بخش اول: کلیات.....	۱۷
«الف» اهمیت و ضرورت بحث.....	۱۶
۱) آشنایی با یکی از مهمترین تحولات جامعه ایران.....	۱۶
۲) سخنان حضرت امام خمینی خطاب به دانشجویان در وصیت نامه.....	۱۶
۳) مسئولیت‌های آینده.....	۱۷
۴) فوائد مباحث تاریخی - اندیشه ای.....	۱۷
«ب» تعریف انقلاب و مفاهیم مرتبط با آن.....	۱۹
تعریف انقلاب از دیدگاه شهید مطهری.....	۲۰
تعریف نهائی: انقلاب و ابعاد آن از نظر ساموئل هانتینگتون.....	۲۰
ویژگیهای انقلاب.....	۲۱
۱) رفرم یا اصلاح (Reform).....	۲۱
۲) کودتا (Coup Detat).....	۲۲
انقلاب و دوآلیسم قدرت.....	۲۲
انقلاب یا اصلاح؟ دیدگاههای مربوط به انقلاب.....	۲۴
«ج» نظری اجمالی بر تئوریهای انقلاب.....	۲۶
۱) نظریه مارکسی و انقلاب اسلامی.....	۲۷
مراحل پنجگانه زندگی بشر از دیدگاه مارکس.....	۳۰
انقلاب اسلامی در چالش با نظریه مارکسی.....	۳۱
۲) تئوری کارکردگرا - ساختاری چالمرز جانسون و انقلاب اسلامی.....	۳۲
عدم تعادل؛ عوامل و علایم آن.....	۳۴
مدل انقلاب از دیدگاه چارلمرز جانسون.....	۳۵
«ب» انعطاف ناپذیری نخبگان.....	۳۵
«ج» عوامل شتابزا.....	۳۵
ارزیابی تئوری کارکردگرایی جانسون با انقلاب اسلامی ایران.....	۳۶
نظریه توسعه نامتوازن ساموئل هانتینگتون.....	۳۹
۳) نظریه آیت الله سیدمحمد باقر صدر (ره).....	۴۱
علت وقوع انقلاب اسلامی ایران از دیدگاه شهید صدر.....	۴۳
۴- نظریه آیت الله مطهری.....	۴۳
«ب» تقسیم انقلاب از دیدگاه شهید مطهری.....	۴۴

«ج» تعریف انقلاب از دیدگاه شهید مطهری.....	۴۴
۱) برای فهم انقلاب اسلامی چه مراحل و فرآیندی را باید طی کرد؟.....	۴۵
به قول مرحوم علامه طباطبایی:.....	۴۶
«فرضیه‌های توطئه» Conspiracy Theories.....	۴۶
ارزیابی نظریه توطئه.....	۴۸
چرای تنوری توطئه در فرهنگ ایران جا افتاده است؟.....	۵۰
فرضیه مدرنیزه کردن:.....	51
ارزیابی فرضیه مدرنیزه:.....	۵۲
گروه اول: چریکهای فدایی چرای پیدایش انقلاب اسلامی را این گونه پاسخ می دهند:.....	۵۵
گروه دوم: مجاهدین.....	۵۶
گروه سوم: حزب توده.....	۵۷
چهارمین گروه: چپهای ایرانی.....	۵۸
ارزیابی نظریه اقتصاد.....	۵۹
نظریه مذهب:.....	۵۹
دین در ایران.....	۶۰
۱) مراحل نفوذ تشیع در ایران:.....	۶۰
۱-۱- نفوذ تشیع در میان «موالی» ایرانی مقیم عراق.....	۶۰
۱-۲- تقویت و گسترش شیعه باروری کارآمدن عباسیان تا استقرار کاملشان:.....	۶۱
۱-۳- نفوذ تشیع در بعضی از مناطق ایران همچون قم.....	۶۱
۱-۴- فتح طبرستان به دست علویان:.....	۶۱
۱-۵- برپائی حکومت آل بویه:.....	۶۲
۱-۶- پس از حملات مغول:.....	۶۲
۱-۷- روی کار آمدن صفویه:.....	۶۲
۱) برای محکم کردن پایه‌های حکومت خود:.....	۶۳
۲) مذهب تشیع عاملی وحدت بخش بود:.....	۶۳
۳) مبارزه با عثمانی:.....	۶۳
۲) نهاد مرجعیت و علمای شیعه.....	۶۴
«الف» شکل گیری نهاد مرجعیت:.....	۶۴
رابطه دین و دولت در ایران:.....	۶۵
۱) همگرایی منفی:.....	۶۶
۲) واگرایی:.....	۶۷
۳) بی تفاوتی:.....	۶۸

ه) جریان غربگرایی در ایران.....	۶۸
۱) نیروی سلطنتی.....	۶۸
۲) نیروی دین.....	۶۸
۱) تأثیر نوگرایی غرب در ایران.....	۶۹
۱) تأثیر بعد فرهنگی رنسانس.....	۶۹
۲) تأثیر بعد سیاسی رنسانس.....	۶۹
۳) تأثیر بعد اقتصادی رنسانس.....	۷۰
انواع برخورد با غرب و فرهنگ غربی در ایران.....	۷۱
۱) غرب زدگی.....	۷۱
۲) غرب ستیزی.....	۷۱
۳) غرب گرایی.....	۷۲
بررسی اندیشه دو متفکر غرب ستیز و غرب زده.....	۷۳
۱) سید جمال الدین اسدآبادی، غرب ستیز آگاه:.....	۷۳
۱) از نظر طبیعی: از این نظر سید دارای دو ویژگی مهم بود.....	۷۳
۲) از نظر اکتسابی: از این نظر سید دارای چهار ویژگی بسیار مهم بود.....	۷۳
اوضاع و شرایط عصر سید جمال الدین اسدآبادی.....	۷۴
۱) جهان غرب.....	۷۴
۲) جهان اسلام.....	۷۴
مسائل و معضلات اساسی جهان اسلام از دیدگاه سید جمال الدین اسدآبادی.....	۷۵
۶) ابتدا احکام خودکامه در کشورهای اسلامی.....	۷۶
ب) معضلات خارجی.....	۷۶
۳- راه حلها.....	۷۷
۴) اقدامات عملی سید برای اعتلای جهان اسلام.....	۷۷
نقش و تأثیرات سید جمال الدین در نهضت‌های اسلامی معاصر.....	۷۸
۲) میرزا ملکم خان، غریزده مرعوب.....	۷۹
۲) اقدامات عملی ملکم خان.....	۷۹
«الف» تأسیس فراموش خانه (فراموشی نه):.....	۷۹
«ب» امتیاز لاتاری و انتشار روزنامه قانون:.....	۸۰
بخش دوم: مشروطه و فرجام آن.....	۸۱
۱) تعریف مشروطه:.....	۸۲
۲) زمینه‌های پیدایش انقلاب مشروطه.....	۸۳
۱) زمینه‌های فکری انقلاب مشروطه.....	۸۳

«ب» زمینه‌های فکری خارجی.....	۸۳
۲) زمینه‌های اجتماعی انقلاب مشروطه.....	۸۳
۳) زمینه‌های اقتصادی انقلاب مشروطه.....	۸۴
۳) فرآیند انقلاب مشروطه.....	۸۴
۱) تشکیل کمیته‌ای انقلابی.....	۸۴
۲) ماجرای میسو نوزبلیکی.....	۸۵
۳) حادثه کرمان.....	۸۵
۴) مهاجرت صفری.....	۸۵
۵) مهاجرت کبری.....	۸۶
۶) عزل عین الدوله و جایگزینی مشیرالدوله.....	۸۶
۷) صدور فرمان تأسیس دارالشوری.....	۸۶
۳) نیروهای فکری - سیاسی درگیر در مشروطه.....	۸۷
«الف» آشنایی با رهبران و فرهنگهای سیاسی موجود در ایران.....	۸۷
«الف» اختلاف در مفهوم مشروطه.....	۸۷
«ب» اختلاف در اهداف.....	۸۹
«ب» آشنایی با افکار و اندیشه‌های مطرح در انقلاب مشروطه.....	۸۹
۱) اصول تفکر سیاسی نائینی.....	۸۹
پیامدهای مشروطه.....	۹۰
۱) چهارده سال ناامنی و آشوب.....	۹۰
۲) روی کار آمدن رضاخان.....	۹۱
ویژگیهای حکومت رضاخان.....	۹۱
بخش سوم: اسلام‌خواهی.....	۹۳
ادوار حکومت محمدرضا شاه و ویژگیهای آن در دوران یکّه تازی.....	۹۴
۱) شخص‌گرایی.....	۹۵
۲) حاکمیت رابطه بجای ضابطه.....	۹۵
۳) کنترل و اقتدار سیاسی غیر رسمی و پنهانی.....	۹۵
۴) موازنه تضاد و استفاده از دشمنی و تضاد رقبا توسط شاه.....	۹۵
۵) تکیه شاه بر قدرت نظامی و ساواک.....	۹۶
۶) تلاش شاه برای فریب مردم از طریق تظاهر به مذهب.....	۹۶
احزاب، گروهها و شخصیت‌های سیاسی و نقش آنها در مخالفت با رژیم پهلوی.....	۹۷
«الف» احزاب، گروهها و جمعیت‌های اسلامی.....	۹۷
۱) روحانیت.....	۹۷

عنوان	صفحه
۲) هیاتهای مولفه اسلامی.....	۹۸
۳) حزب ملل اسلامی.....	۹۹
۴) حزب توده.....	۹۹
۵) جبهه ملی.....	۱۰۰
۶) نهضت آزادی ایران.....	۱۰۰
۷) سازمان مجاهدین خلق.....	۱۰۱
۸) سازمانهای چریکهای فدائی خلق.....	۱۰۱
۹) انجمن حجتیه.....	۱۰۱
«ب» شخصیت‌های سیاسی - فرهنگی اسلامی.....	۱۰۲
۱) شهید مطهری.....	۱۰۲
۲) دکتر علی شریعتی.....	۱۰۳
رضاشاه و نیروهای مذهبی.....	۱۰۴
۱) حرکت آقا نورالله اصفهانی.....	۱۰۵
۲) حرکت شهید مدرس.....	۱۰۵
۳) حرکت شیخ محمدتقی بافقی.....	۱۰۷
۴) واقعه مسجد گوهرشاد.....	۱۰۸
۵) تأسیس حوزه علمیه قم (احیای حوزه علمیه قم).....	۱۰۸
پیامدهای اشغال ایران در جنگ جهانی دوم.....	۱۱۰
۱) ایجاد فضای باز سیاسی در کشور.....	۱۱۰
۲) تضعیف حکومت مرکزی.....	۱۱۰
۳) گسترش فقر، بیکاری، قحطی، بیماری، تورم.....	۱۱۰
نیروهای فکری - سیاسی دهه بیست.....	۱۱۱
۲) فدائیان اسلام ^{۳۲۸}	۱۱۱
نیروهای درگیر در نهضت ملی شدن نفت.....	۱۱۲
۱) نیروهای اسلامی.....	۱۱۳
۲) نیروهای ملی.....	۱۱۳
۳) نیروهای توده‌انی و چپی.....	۱۱۳
علل شکست نهضت ملی شدن صنعت نفت ایران و انعقاد کنسرسیوم.....	۱۱۴
کنسرسیوم.....	۱۱۵
امام خمینی (ره) و مبارزه علیه استبداد و استکبار.....	۱۱۶
«الف» زندگینامه سیاسی امام خمینی: [امام خمینی و تاریخ سیاسی معاصر]۸.....	۱۱۶
۲) امام خمینی و تحریم لایحه انجمن ایالتی و ولایتی.....	۱۱۶

«ب» اندیشه‌های سیاسی حضرت امام خمینی (ره).....	۱۱۹
ضرورت تشکیل حکومت اسلامی:.....	۱۲۱
«الف» ادله نقلی ضرورت تشکیل حکومت اسلامی:.....	۱۲۱
(۱) لزوم حکومت از منظر روایات:.....	۱۲۱
(۲) سیره و سنت معصومین:.....	۱۲۲
«ب» ادله عقلی ضرورت تشکیل حکومت:.....	۱۲۳
(۱) لزوم مؤسسات اجرائی:.....	۱۲۳
(۲) ماهیت و کیفیت قوانین اسلام:.....	۱۲۳
(۳) لزوم انقلاب سیاسی:.....	۱۲۴
(۴) لزوم وحدت اسلامی:.....	۱۲۴
(۵) لزوم نجات مردم مظلوم و محروم:.....	۱۲۵
و جوب تشکیل حکومت بر فقها:.....	۱۲۵
اهداف حکومت اسلامی:.....	۱۲۶
ماهیت و شکل حکومت اسلامی:.....	۱۲۶
اختیارات ولی فقیه و رهبر حکومت اسلامی از دیدگاه حضرت امام:.....	۱۲۶
تاثیرات امام خمینی بر جامعه ایران:.....	۱۲۷
امام خمینی و انقلاب اسلامی ایران:.....	۱۲۸
۱- زمینه‌های انقلاب اسلامی ایران از دیدگاه امام خمینی:.....	۱۲۸
۲- اوضاع اقتصادی:.....	۱۳۰
۳- عوامل پیروزی انقلابی اسلامی از دیدگاه امام خمینی:.....	۱۳۱
جمع بندی:.....	۱۳۲
۱- عوامل و ریشه‌های وقوع انقلاب، (چرا انقلاب اتفاق افتاد؟):.....	۱۳۲
۲) وقایع انقلاب؛ (چگونه انقلاب اتفاق افتاد؟):.....	۱۳۳
۳- ایدئولوژی، ارزشها و آرمانهای انقلاب:.....	۱۳۳
۴- کارگزاران انقلاب:.....	۱۳۳
«الف» نیروهای بوجود آورنده انقلاب:.....	۱۳۳
(۱) نیروی دین و علماء:.....	۱۳۳
(۲) نیروی غرب و روشنفکران:.....	۱۳۳
«ب» نیروهای بازدارنده:.....	۱۳۴
(۱) استبداد:.....	۱۳۴
(۲) استعمار:.....	۱۳۴
منابع و مأخذ:.....	۱۳۵

مقدمه

نظریه‌های انقلاب، کم و بیش در پی پاسخ گویی به این پرسش‌اند که چرا و چگونه انقلاب به وقوع می‌پیوندد. و یا چرا و چگونه انقلاب‌های خاصی واقع شده‌اند. برخی به پیامدهای این پدیده نیز پرداخته‌اند. منظور از چرایی وقوع انقلاب زمینه‌ها، ریشه‌ها، علل و عوامل وقوع این پدیده است. در حالی که بازگشت مفهوم چگونگی عمدتاً به شرایط و تحولاتی است که این علل و عوامل را پدید آورده‌اند و در عین حال جدا کردن این دو مفهوم در روند وقوع پدیده انقلاب به آسانی امکان‌پذیر نیست و آن دو با یکدیگر ارتباطی تنگاتنگ دارند.

هر چند هدف هر نظریه انقلاب، آن است که پژوهشگر یا خواننده مطالب خود را به کلید یا شاه کلیدی برای گشودن قفل این پدیده مجهز کند، اما ناشی از ماهیت پدیده‌های اجتماعی و پیچیدگی آنها (به دلیل ارتباط با عامل انسانی - که دارای قوای تفکر، حافظه، اراده و ... است، وجود عوامل ناشناخته بسیار و تنوع عوامل، عدم امکان آزمایش ارادی یافته‌های علمی و عدم دقت کافی در نظریه پردازی و ...) هر نظریه‌ای نتایج خاصی را بیان نموده است. بدین ترتیب، مجموعه‌ای از آثار و نوشته‌های نظری درباره پدیده انقلاب اسلامی گاه متفاوت از هم و حتی برخی با یکدیگر کاملاً متناقض‌اند، پدید آمده است. اما علی‌رغم همه اینها در داخل ایران حجم انتشارات در خصوص «انقلاب اسلامی» بنحو حیرت‌انگیزی اندک است. قسمت عمده‌ای از آثار نوشته شده در مجموع از یکسری کلیشه‌های تکراری مشخص و رایج فراتر نرفته‌اند.

بطور کلی سه هدف عمده این درس عبارتند از:

(۱) فراگیری مطالب جدید:

در این درس مفاهیم متعددی از جمله، انقلاب، کودتا، رفرم، شورش و ... توضیح داده می‌شوند. علاوه بر این، مطالب بسیار مهمی در مورد تاریخ تحولات سیاسی - اجتماعی ایران از دوران قدیم تاکنون به بحث و بررسی گذاشته می‌شوند که امکان فراگیری مطالب جدید را برای دانشجو فراهم می‌سازند.

(۲) ایجاد ارتباط میان حوادث و رسیدن به یک تحلیل کلی:

این درس ضمن آشنایی با تئوریه‌ها و دیدگاه‌های مختلف پیرامون حوادث و رخ داده‌های انقلاب اسلامی، دانشجو را قادر می‌سازد تا میان مطالب پراکنده‌ای که طرح شده است، ارتباطی منطقی ایجاد کرده و تحلیل کلی از وقایع و حوادث را ارائه نماید. رسیدن به این تحلیل کلی هدف دوم درس است.

(۳) تعمیم:

پس از آنکه دانشجو به تحلیلی کلی از انقلاب اسلامی رسید، این درس وی را قادر می‌سازد تا با توجه به انقلاب‌های دیگر، و ارزیابی و مقایسه بین انقلاب‌های جهان با انقلاب اسلامی ایران، اقدام به تعمیم انقلاب اسلامی به دیگر انقلاب‌ها نموده و یا بالعکس مسائلی را از دیگر انقلاب‌ها نسبت به انقلاب اسلامی ایران تعمیم دهد. با توجه به اهداف و انتظارات مذکور، چهار سوال اصلی این درس عبارتند از:

۱- عوامل انقلاب اسلامی چیست؟ به عبارت دیگر چرا انقلاب اسلامی اتفاق افتاد؟ در جواب از این سوال به ریشه‌های دور و نزدیک، عوامل فرعی و شتابزا، سلبی و ایجابی پرداخته می‌شود.

۲- کارگزاران انقلاب اسلامی چه کسانی بودند؟ کارگزاران شامل موافقان و

مخالفان است.

الف: موافقان:

۱- علماء و مراجع تقلید

۱- روشنفکران

ب: مخالفان:

۱- استبداد شاهنشاهی

۲- استکبار قدرتهای بزرگ

«الف» رهبری «ب» تنوری پردازان «ج» هر دو

۳- فرآیند انقلاب اسلامی چه بود؟ وقایع انقلاب یا به عبارتی، انقلاب اسلامی چگونه اتفاق افتاد. عمر انقلابی یک پیشینه و یک پیامد دارد که در این سوال به پیشینه انقلاب و پیامد آن پرداخته می‌شود.

۴- ایدئولوژی یا اهداف انقلاب اسلامی ایران چیست؟ به عبارت دیگر انقلاب برای چه هدفهایی بوجود آمد؟ در این سوال به آرمانها و اهداف انقلاب اسلامی پرداخته می‌شود

www.ketabonline.ir